

ROLUL COMUNICĂRII ÎN PROCESUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT

PIP. BUIA ELISABETA

LICEUL TEHNOLOGIC „LIVIU REBREANU” MAIERU

Schimbarea concepției comunicative promovată în școală pune în mod acut problema educării cu și mai multă sârguință a capacității comunicative deopotrivă la profesor și la elevi, concomitent cu îmbunătățirea comunicării de ansamblu din cadrul instituției școlare. Comunicarea are semnificația unei valori umane și sociale, motiv pentru care educarea comunicării constituie un scop în sine, un obiectiv major al învățământului.

Cerintele de comunicare ale școlii sunt într-o continuă creștere, motiv pentru care ea își multiplică formele de comunicare și își sporește exigențele față de actul comunicării. O astfel de evoluție obligă cadrul didactic să devină un bun profesionist al comunicării didactice, atât în planul stăpânirii tehnicii comunicării, cât și în cel al rezonanței receptorului, în cel al influențării formării personalității acestuia sub multiple aspecte, competența comunicativă căpătând, în felul acesta, o valoare integrativă a aptitudinii sale pedagogice.

Comunicarea este un proces relational, în cadrul căruia doi sau mai mulți interlocutori fac schimb de informații, se înțeleg și se influențează între ei. Codurile folosite în comunicare sunt: cuvântul, gestul, imaginea, sunetul, mișcarea, stările afective.

Conform Dictionarului de pedagogie, comunicarea didactică este parte fundamentală a procesului de învățământ în care elevii, sub îndrumarea cadrului didactic, dobândesc noi cunoștințe, reguli, formule, legi. În pedagogia tradițională, comunicarea didactică era considerată numai acțiune de predare, elevul având un rol de simplu receptor.

Reconsiderând rolul elevului în cadrul procesului de învățământ, pedagogia modernă acordă o atenție deosebită metodelor activ-participative, conlucrării dintre elev și cadrul didactic, toate acestea fac din comunicarea didactică un proces complex și viu.

Comunicarea didactică reprezintă o formă particulară de comunicare, specifică procesului didactic. La nivelul comunicării didactice interferează mai multe tipuri de comunicare:

- comunicare orală (dominantă) și comunicare scrisă;

- comunicare verbală, paraverbală și nonverbală;
- comunicare referențială (prin care se transmit cunoștințe teoretice) și comunicare atitudinală (se transmit sisteme de valori, criterii de apreciere a valorilor).

Învățământul este, prin excelență, un domeniu puternic comunicant la toate nivelurile. Această apreciere este cu atât mai evidentă dacă vom privi lucrurile prin prisma pedagogiei moderne a comunicării, pentru care:

- relația instructivă (educativă) este eminentă o relație de comunicare, ce dă naștere unui tip specific de limbaj- limbajul didactic sau pedagogic pe care se bazează. Ceea ce nu înseamnă că învățământul este reductibil la comunicare, ci evidențiază o recunoaștere a comunicării ca parte constitutivă și vitală a procesului instructiv-educativ;

- ca parte constitutivă și vitală de învățământ, comunicarea se implică activ și creator în structurarea acestuia;

- comunicarea constituie una din condițiile fundamentale desfășurării a procesului de învățământ, de unde concluzia că a organiza condițiile învățării înseamnă a organiza comunicările care se produc în clasă, a organiza și controla schimburile de semnificații ce au loc între profesor și elevi.

Extinzând lucrurile, comunicarea contribuie la formarea și cristalizarea comunității ca mediu mai larg care intervine într-o manieră favorabilă la stimularea învățării și a unei activități didactice de calitate. Este important de subliniat faptul că instituția de învățământ constituie locul unde se învață comunicarea, unde se deprinde și se perfecționează comunicarea, unde se elaborează comunicarea, unde se educă (cultivă) comunicarea. Aici, comunicarea are semnificația unei valori umane și sociale, motiv pentru care educarea comunicării constituie un scop în sine, un obiectiv major al învățământului.

Definit în termeni de comunicare, procesul de învățământ apare ca o înlănțuire teoretic infinită, de situații de comunicare cu specific didactic. Profesorul trebuie să-și armonizeze acțiunea la nivelul experienței lingvistice a elevilor cu care lucrează. Mesajul didactic trebuie să fie structurat, prelucrat și prezentat în concordanță cu posibilitățile de receptare ale elevilor. Este o problemă care ține de capacitatea educatorului de a-și adapta comunicarea la nivelul maturității intelectuale a elevului. Nu întotdeauna comunicarea didactică se realizează așa cum ne-am propus deoarece pe parcursul comunicării pot apărea și blocaje. Blocajele de comunicare pot interveni atunci când cadrul didactic are o exprimare

neclară, vorbește prea încet sau prea repede, nu creează motivații, elevii nu au cunoștințele necesare pentru a înțelege comunicarea sau nu sunt bine fixate, influențând negativ cunoștințele noi. Limbajul înseamnă comunicare, dar nu se comunică nimic dacă vorbirea este lipsită de sens.

În comunicarea didactică intervin, determinând-o sau numai influențând-o, factori multipli care pot fi grupați în următoarele categorii: caracteristicile profesorului, caracteristicile elevului sau clasei, caracteristicile canalului de transmitere și ale contextului în care se desfășoară actul comunicativ. Din perspectiva cadrului didactic contează stilul didactic, strategiile de instruire abordate, competențele de exprimare clară, precisă, argumentată, accesibilă, implicarea profesională, formele de motivare utilizate, tipuri de relații pedagogice (de conducere, afective).

Deosebit de importante sunt și caracteristicile elevului: acuitatea senzorială (vizuală și auditivă), nivelul dezvoltării intelectuale, experiența cognitivă și lingvistică, motivația învățării, nivelul competențelor de comunicare, gradul de cultură, ritmul de lucru, atitudinile cognitive și sociale, trăirile emotionale, individuale și de grup (anterioare și simultane actului de comunicare). Comunicarea poate să întrețină relații de tipuri diferite: unidirectionale, bidirectionale și multidirectionale. Accentul tinde să se pună pe dezvoltarea comunicării multidirectionale, ce favorizează interacțiunea, interactivitatea, confruntarea diverselor cunoștințe.

Este recunoscut faptul că relațiile dintre cadrele didactice și elevi sunt multiple, iar modul de manifestare comportamentală este resimțit de ceilalți în maniere diferite generând două tipuri de sentimente: de respingere sau de acceptare. Acest lucru este influențat de individ dar și de obstacole apărute în calea comunicării. De multe ori, atunci când dorim să modificăm comportamentul unui elev, încercăm să modificăm mediul sau să intervenim asupra propriului mod de manifestare. Nu reușim însă întotdeauna „să-i ascultăm pe elevi” cu tact, răbdare și atenție, lucru ce duce la instalarea unor obstacole în calea comunicării. Spre exemplu, în cazul unui elev care se plânge că întâmpină dificultăți în efectuarea unei teme, cadrul didactic poate riposta pe un ton :

-de avertizare: „Dacă vrei note mari, muncește!”;

-de comandă: „Lucrează și nu te mai plânge atât!”;

-de ridiculizare: „Vai de mine ... chiar așa?”

Astfel de mesaje sunt depreciative pentru elevi si neagă importanta sentimentelor trăite de acestia , tocmai din acest motiv , pentru că stim cu totii că educatia cere nu numai pricepere ci si afectivitate din partea educatorului, ar trebui să-i răspundem elevului într-o manieră de acceptare si stimulare a copilului cu disponibilitate pentru cooperare si comunicare. Se impune să încurajăm copilul verbal si prin gesturi, ascultându-l activ ori să ascultăm mesajul acestuia în tăcere , incitându-l să-si destăinuie propriile trăiri. Este necesar, ca noi cei de la catedră, să reflectăm mai mult asupra fortei modelatoare a limbajului. Cuvântul poate fi unealtă pretioasă sau mijloc periculos, deoarece poate influenta pozitiv sau negativ interlocutorul. Se stie deja, că limbajul celui de la catedră, gesturile sau mimica acestuia sunt copiate de elevi, de aceea trebuie să acordăm o atentie deosebită comunicării. Atitudinea cadrului didactic în fata elevilor si a părintilor poate declansa sau atenua conflictele care apar între elevi, între elevi si părinti ori între părinti si profesor.

Referitor la optimizarea comunicării trebuie să recunoastem că, nu de putine ori, profesorul trăieste cu impresia că vorbele sau mesajele sale ajung la destinatie asa cum gândeste el, că sunt receptate de elevi păstrând aceleasi înțelesuri, aceleasi semnificatii cu ale sale. Din păcate, lucrurile nu decurg întotdeauna asa, mesajele receptate au tendinta de a se îndepărta mai mult sau mai putin de sensurile emise sau originale, uneori să fie chiar diferite. Numai că actul comunicării didactice poate fi protejat de posibile variatii si deviatii, distantări sau deteriorări nedorite prin interventia feed-back-ului. În reglarea propriei comunicări, cadrul didactic trebuie să tină seama de mimica elevilor, de gesturile, expresiile si miscările lor, reactii care devin simptomatice pentru ceea ce simt, înțeleg, acceptă, doresc acestia. El poate sesiza direct si abil, din mers, „starea de spirit” a elevilor si astfel să valorifice la maximum comportamentul acestora în beneficiul optimizării comunicării. Pornind de aici, cadrul didactic poate să-si restructureze sau să amelioreze demersul didactic de moment si nu în ultimul rând să-si regleze viteza si ritmul propriei vorbiri.

Actul comunicării devine eficient atunci când favorizează o implicare activă din partea elevului, o angajare cu toate fortele sale intelectuale si afective în procesul receptării. Astfel, receptarea depășeste simpla percepere a unor continuturi audiate. A produce interlocutori activi, a-i determina pe elevi să urmărească cu interes si să manifeste o atitudine activă în cursul ascultării constituie un indicator al competentelor pedagogice a cadrului didactic.

Bibliografie:

1. Ioan Cerghit, *Sisteme de instruire alternative si complementare*, Bucuresti, Editura Aramis, 2002
2. Dinu Mihai, *Fundamentele comunicării interpersonale*, Bucuresti, Editura All, 2004
3. ăoitu Laurentiu, *Pedagogia comunicării*, Bucuresti, Editura Didactică si Pedagogică, 1997